

Polske veje og afveje

Jan Jakob Floryan

Forfatteren demonstrerer betydeligt kendskab til polske forhold, og bogen hjælper læseren til at få styr på kronologien, de mange navne og organisationer og til at identificere problemstillinger. Men den er ganske kedelig og skal læses siddende ved et skrivebord

Jens Jørgen Nielsen: **Polske paradokser. Polens nyere socialhistorie.**
Forlaget Frydenlund, 2008. 330 s.

Der går år mellem, at der kommer bøger om Polen. Sidst var i 1989, da Solidaritet og det polske samfund fik kastet det kommunistiske åg af sig. Det var en forandringernes og omvæltningernes tid i hele det sovjetisk beherskede Europa og Sovjetunionen med. Polakkerne fik østblokkens første demokratiske valg, som de benyttede til at reducere kommunistpartiets andel af pladserne i parlamentet, Sejm, fra 90 pct. til ét medlem. Resten gik til Solidaritet.

Op gennem 1980'erne havde Polen ellers hele verdens bevågenhed. Solidaritet opstod og indledte sin kamp mod kommunismen i 1980. Året efter blev bevægelsen – på det

tidspunkt med ti millioner medlemmer ud af en befolkning på knap fyrrer – slået ned af polsk militær under general Jaruzelski. Han indførte krigsretsstilstand, forbød Solidaritet, anholdt dets ledende skikkelser, herunder Lech Walesa, og styrkede landet ud i international isolation og dyb økonomisk afgrund.

Senest har vi hørt og læst om Polen i forbindelse med landets optagelse i NATO i 1999 og i EU i 2004. Men det var ikke bøger kun artikler i fagtidsskrifter blandt dem *Udenrigs*. En enkelt bog kom i 2007 af Søren Kolstrup med titlen *Polen i 1000 år – set fra Kraków*. Den giver et flot vue over den historiske udvikling. I 2006 kom bogen *Balladen i Gdansk*. Den giver en journalistisk gennemgang af begivenhederne i august 1980 på Lenin-skibsværftet.

Nu er der så kommet en ny bog om Polen I meget skematisk form gennemgår forfatteren de forskellige epoker i Polens udvikling i efterkrigstiden, især den lange og svære tid som folkerepublik, men også de turbulente år under demokratiet med skiftende regeringer, stærkt varierende partikonstellationer og -dannelser, voldsomme personopgør og deraf følgende politisk og økonomisk zigzagkurs. Alt det har forfatteren et godt overblik over, og trækker på faglitteraturen, på polske avisartikler og egne interviews. Desuden på personlige erfaringer fra sit årelange ophold i Polen efter kommunismens afskaffelse.

Tematisk opbygning

Ud over det kronologiske er bogens andet spor en tematisk opbygning, hvor centrale aspekter af det polske samfund gennemgås: Den økonomiske udvikling og reformer, den sociale situation, kulturen og kirken. Udenrigspolitikken – bortset fra visse aspekter af forholdet til EU – behandles ikke. Heller ikke relationerne til Tyskland, USA eller Rusland, der alle tre også har visse socioøkonomiske virkninger på Polen.

Det er åbenbart, at det er økonomien, reformerne og de sociale forhold, som står forfatterens hjerte nærmest. Og det er ikke underligt, al den stund han er tæt knyttet til den danske fagbevægelse som konsulent i Forbundet af Offentligt An-

satte, FOA. Denne baggrund lyser gennem bogen og gør den periodevis til et partsindlæg i debatten om, hvad der efter forfatterens mening er gået galt i Polen under demokratiet.

En polsk rigsdag

Han beskriver nøgternt og køligt de politiske trakasserier, den politiske korruption, den politiske egoisme hos aktørerne og deres manglende evne til at indgå kompromiser end-sige fremme konsensus. Det nedsættende udtryk 'en polsk rigsdag' går igen og igen. Oprindeligt var det dog et compliment, al den stund Polen var det første land til at tillægge sig en delvis demokratisk forfatning i slutningen af 1700-tallet og nu altså det første til at indføre demokrati på ruinerne af kommunismen.

Gamle kommunistiske bosser er stadig aktive om ikke så meget i politik så i høj grad i erhvervslivet, hvor de har været snu og hensynsløse nok til at overtage de virksomheder for en slik, som de tidligere havde været direktører for. Netop privatiseringen tiltrækker sig mange kritiske ord fra forfatteren. Dens noget kaotiske forløb, der åbnede store muligheder for skrupelløse nykapitalister.

De første regeringer under Solidaritet privatiserede rub og stub ofte med tab for statskassen. Således voksede den nye klasse af kapitalister frem. Regeringerne var ret ligeglade, eftersom de var svorne tilhænge-

LITTERATUR

re af økonomisk liberalisme. Minimalstaten var kommet til Polen og blev dyrket konsekvent. Blandt de mest fremtrædende af dens fortalere var den mangeårige finansminister Leszek Balcerowicz, der lancerede og gennemførte chokterapien, *the big bang*. Polakkerne blev fra den ene dag til den anden kastet ud i kapitalismens barske verden uden at have den mindste forstand på, hvordan den fungerede.

Deres pensionsopsparinger blev omlagt fra de statslige institutioner til private selskaber, og ingen polak kunne finde hoved eller hale på det. Ligeledes blev arbejdsmarkedet liberaliseret og det i en grad, at fagforeningerne så godt som forsvandt. Solidaritet blev splittet op i flere absolut ikke solidariske organisationer, og også de overlevende fagforeninger fra kommunismens tid gjorde deres entre.

Resultatet blev, at fagforeningsmedlemskab i dag er stort set ukendt og overenskomster ligeså.

De økonomiske reformer ramte, som forfatteren fremstiller det, de laveste klasser i samfundet hårdt, og arbejdsløsheden steg til uanede højder. Arbejdsløshedsunderstøttelsen var heller ikke opfundet endnu, og den folkelige frustration gjorde sig stærkt gældende. For det første ved at bringe kommunisterne – i reformeret skikkelse – tilbage til magten og for det andet ved at bane vejen for stærkt konservative partier som Ret og Retfærdighed, *Prawo i spra-*

wiedliwo, med tvillingerne Kaczynski i spidsen.

De bliver i folkemunde kaldt 'ænderne', fordi deres efternavn er afledt af det polske ord for and, *kaczka*. Nu er kun den ene af dem ved magten som præsident, mens posten som ministerpræsident beklædes af Donald Tusk fra den liberalistiske skole i polsk politik. De politiske skift fra Solidaritet over de tidligere kommunister til nu et parti med en klar vestlig liberalistisk profil hang først og fremmest sammen med vælgernes absolutte lede ved politikernes omfattende korrupsion. Det behandler forfatteren ret udførligt.

Jens Jørgen Nielsen lægger i sine politiske analyser ikke skjul på sine præferencer. Som han skriver, sammenligner han de polske tilstande med forholdene i Skandinavien, og da falder de ikke særligt godt ud. Han sammenligner dem ikke med situationen i flere af de andre tidligere kommunistiske stater, for så vil sammenligningen falde gunstigere ud.

Forfatteren demonstrerer betydeligt kendskab til polske forhold, men han lægger ikke skjul på, at der er markante træk ved det polske samfund, som han ikke kan goutere. Det gælder først og fremmest den katolske kirkes rolle, som han finder anmassende, udemokratisk og til skade for det polske samfund. Med rette fremhæver han Radio Maria, der er rabiater nationalistisk, Europa-

fjendtlig og gammelkatolsk. Men han giver kirken ingen kredit for, at der også er andre kredse i den katolske kirke i Polen, som tænker liberalt og demokratisk.

Mere ris end ros

I det hele taget er der meget mere ris end ros i bogen. Kirkens rolle under Solidaritet i begyndelsen af 1980'erne finder Jens Jørgen Nielsen også meget dadelværdig og Lech Waleśa ostentative katolicisme – med det store billede af Jomfru Maria i knaphullet – kan han som fagforeningsmand ikke fatte, skølet som han er i den skandinaviske fagbevægelses princip om at holde kirke og religion på en arms afstand. I det hele taget er bogen præget af forfatterens socialdemokratiske ideologi, der også påvirker hans vurderinger, og dem kan man ikke uden videre være enig i.

Bogen er god til at få styr på kronologien, til at få mange navne på personer og organisationer på plads og til at identificere problemstillinger. Den er udstyret med en udmærket liste over de markante politikere

med ultrakorte biografier, men beklageligvis uden sidehenvisninger. Ligeledes er det en stor mangel, at bogen ikke omfatter et stikordsregister. Desuden har den en del skønhedsfejl, som når forfatteren forveksler præsident Kaczyński med hans navnebror, der på det tidspunkt var ministerpræsident (side 68) eller flere beskæmmende fejl i polske navne.

Det værste er dog, at bogen er ganske kedelig. I layout og skrivestil ligner den en samfundslære for de ældste klasser i folkeskolen. Forfatteren ejer ikke en gnist af litterær begavelse og skriver så tørt og ensformigt som i en rapport fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. End ikke de steder, hvor han omtaler de farverige polske politikere, formår han at give teksten en underholdende drejning.

Bogen skal læses siddende ved et skrivebord, og man skal tage sig godt sammen for at komme igennem alle de mange sider.

Jan Jakob Floryan er cand.scient.pol. og programmedarbejder ved DR.